

Motion till riksdagen

1989/90:N478

av Lars Werner m.fl. (vpk)

Energipolitiken

Inledning

Den svenska energipolitiken har under 1980- talet kännetecknats av oklarhet och brist på konsekvens på ett sätt som varit mycket olyckligt. Folkomröstningens beslut om kärnkraftens avveckling till år 2010 har visserligen resulterat i riksdagsbeslut, regeringsdeklarationer och utredningar, men avsaknaden av konkreta åtgärder och ett ständigt ifrågasättande har medfört att samhällliga och privata energiaktörer inte har vågat satsa på de ur miljösynpunkt bästa energislagen och teknikerna.

Det är vpk:s uppfattning att det krävs en handlingsinriktad, konsekvent och ny energipolitik för att klara viktiga mål inom miljö-, fördelnings-, energi- och utrikespolitiken.

I det följande presenterar vi en energiplan som alternativ till den hittills förda politiken. Vpk:s energiplan bygger på en snabb avveckling av den farliga kärnkraften och på slopandet av olja, bensin och diesel som energikällor. Kärnkraftselen skall i huvudsak inte ersättas med annan elproduktion. Det behövs ingen ytterligare utbyggnad av skyddsvärda vattendrag eller satsning på kol- eller oljekraftverk. Övergång till andra uppvärmningssystem, nya och effektivare industriprocesser och sparande ersätter det mesta av bortfallet. Vi visar också att det finns miljövänliga, ofta inhemska alternativ för den nödvändiga energiproduktionen.

Sparande, effektivitet, vind, sol och bibränslen är Vpk:s alternativ.

Forskning och utveckling

Sverige bör satsa på fortsatt utveckling av vindkraften. Här är framför allt en utveckling av fullskalanläggningar i de södra länen och utanför deras kuster aktuell. Inom solenergisektorn måste utveckling av bl.a. lagringstekniker fortsätta. Inom vågenergiområdet måste fullskalanläggningar studeras, i första hand på västkusten. Även inom bibränsleteknikområdet är det fortsatt utveckling av anläggningar som behövs. Dessutom krävs fortsatta studier och utveckling av en del aktuella råvarugrödor och torv.

Utvecklingen av värmepumpar, kraftvärme, vätgasteknik m.m. kräver också fortsatta forsknings- och utvecklingsinsatser.

Studier över hur Sverige kan hjälpa Östeuropa till en övergång till miljövänliga energisystem behövs.

Mot. 1989/90
N478

Näring

Sverige är ett högteknologiskt land som har levt högt på att ligga främst inom ett antal näringar och kunskapsområden. Utvecklingen nu går mot att vi även exporterar kunskap och administrativa system inom många områden. Vi går från varuproduktion till varu- och kunskapsproduktion.

Eftersom exportberoendet är och förblir extremt högt, är det viktigt att identifiera framtida näringar där Sverige kan förväntas spela en framträdande roll.

I dessa är det av central betydelse att staten ansvarar för och satsar på forskning och utbildning.

Vpk menar att flera områden inom energisektorn – både när det gäller praktisk tillämpning och FOU – inrymmer stora potentialer dels inom landet och dels på exportmarknaden. Vi ser här stora möjligheter att kombinera samhällsnyttig produktion, allt starkare miljökrav och internationell solidaritet.

Vi nämner här endast tre av de viktigaste områdena:

1. Direkt solenergi

är en energikälla som från miljösynpunkt är den bästa tänkbara. Den har mycket hög utvecklingspotential med många olika tillämpningar från standardiserade solenergitak till kamelburna miniproduktionsanläggningar. Sverige har här både lämplig teknik och kompetens.

2. Vindenergi

är också en energikälla med försumbara miljöeffekter. Redan idag lönsam i vissa geografiska områden. Hög utvecklingspotential för framförallt slätt-, ö- och kuststater. Sverige kan på detta område bli ledande.

3. Biobränslen

är en energikälla som *rätt* använd kan ge många länder – bl. a. de i Östeuropa – ett stort tillskott i sin energiproduktion. Även denna bransch har hög utvecklingspotential.

Vpk vill med målmedvetna satsningar föra över ekonomiska och mänskliga resurser i jämn takt från personbils-, kärnkrafts- och militärproduktion till näringar som är inriktade på framtidens behov.

Förutom de här redan nämnda positiva effekterna VPK:s energipolitik har, skapas också regionala effekter som har stor betydelse för att motverka den utarmning respektive överhettning som regeringens politik (eller rättare sagt brist på politik) åstadkommer runt om i landet.

Ägandet och förvaltningen inom energisektorn bör ses över. Vpk vill ha ökade möjligheter för småskaliga energiproducenter och för kommunerna att agera mer fritt.

Energi- och miljöproblemen är intimt förknippade med varandra. Den absolut bästa energimängden ur miljösynpunkt är den som vi slipper att producera. Därför vill Vpk ha en stark och målmedveten politik för sparande och effektivisering av energianvändningen. Detta är det absolut viktigaste inslaget i den energipolitik som Vpk företräder.

Internationellt sett är USA ett föregångsland, med delstaten Kalifornien i spetsen. USA visar i undersökning efter undersökning av både statliga, federala och privata expertinstitutioner att minskning av behovet av energitillförsel är det bästa – både för den enskilde konsumenten, samhället, miljön och den internationella solidariteten.

De största miljöproblemen som är direkt kopplade till vår energikonsumtion – fränsett kärnkraften – är utsläppen av giftiga och/eller försurande ämnen. Utsläppen av koldioxid är ett alarmerande problem. Det finns risk att det hotar hela den civilisation som människan har byggt upp. Detta kommer att klarläggas inom de närmaste 15 åren...

Allt detta sammantaget gör att VPK vill satsa på energislag som inte har denna negativa miljönverkan och så snart som möjligt basera Sveriges energikonsumtion helt på förnyelsebara, miljövänliga energikällor.

Internationell solidaritet och minskat slösande

Svenskarna ligger i topp internationellt när det gäller energikonsumtion per person. Det kan delvis förklaras med den höga industrialiseringsgraden, vår industristruktur och det kalla klimatet. Men vi är också dåliga på att använda energin effektivt och på ett vettigt sätt.

VPK anser att de framtida ökningarna av jordens energikonsumtion skall komma u-länderna till godo. Vi ska inte ta större andel av världens energi i anspråk. Vi ska istället göra allt för att minska den andelen.

Fränsett den minskning av energikonsumtionen som ny teknik kommer att medföra, krävs omstruktureringar av energikrävande processer. Inom många sektorer har detta kommit igång med goda resultat t.ex. inom skogsindustrin men det finns fortfarande mycket kvar att göra. En sektor som måste förändras är transportsektorn som är en av de sista sektorerna där energikonsumtionen ökar. Vpk:s trafikpolitiska motioner behandlar utförligt detta område.

Vi har nu passerat den gräns där våra bekvämlighetskrav krockar med med våra krav på en frisk miljö. Detta leder till att vi nu allvarligt måste tänka igenom vår personliga energikonsumtion och livsstil. Genom att ändra vår livsstil litet vinner vi mycket men det behöver inte betyda att vi får sämre livskvalitet. Snarare är det nog så att om man använder begreppet nationalförmögenhet som inkluderar allt det man njuter av här i livet, kommer man att att leva ett rikare liv med en förändring av sin energikonsumtion. Ett exempel är den alltför höga inomhustemperaturen i många lägenheter som leder till minskat välbefinnande.

För att möjliggöra en satsning på alternativen i enlighet med Vpk:s förslag till energiplan krävs ändrade principer för skatte- och prispolitiken på energiområdet. Selektiva och differentierade punktskatter är av avgörande betydelse för samhällets möjligheter att påverka energianvändningens utveckling och inriktning. Mot denna bakgrund är riksdagens beslut om mervärdesskatt på energi synnerligen olyckligt.

För att främja snabb avveckling av kärnkraften, effektivisering, sparande och miljöanpassning krävs energibeskattnings enligt följande:

- En särskild uranskatt införs.
- Kärnkraften belastas ytterligare för framtida kostnader för avfallshandling och förvaring.
- Inhemska, förnyelsebara energislag gynnas i förhållande till importerade.
- Importerade, mindre miljökrävande energislag som naturgas gynnas i förhållande till kol och olja.
- Kraftvärmeproduktion gynnas i förhållande till kondenskraft.
- Trappstegstariffer införs för elkrävande produktion.

Vpk:s energiplan till år 2010

(Grafisk framställning se s. 22.)

Vpk:s energiplan är en prognos utifrån dagens krav och kunskaper. Man får betrakta fördelningen mellan de olika energislagen som genomsnittsfördelningar och med stora möjligheter till förändringar i takt med våra ökande kunskaper.

I följande avsnitt anges energiproduktionen år 1990 i rubriken i TWh. Inom parentes anges ökning eller minskning till år 2010.

Sparande och ökad energieffektivitet, 0 (+80)

Detta är den viktigaste posten och den som kan utvecklas mest. Dessa 80 TWh är ett minimivärde. Jämte vind- och biobränsleutveckling är detta det som vi måste satsa mest på.

Internationellt är USA ledande på området och har flera stora projekt på gång som vi i Sverige bör följa noga. Även svenska energiaktörer har teoretiskt och praktiskt visat hur man med modern energiteknik kan göra stora spar- och effektivitetsvinster. Det som krävs är planmässig och en målmedveten satsning på detta område. Regeringen bör ta detta ansvar och upprätta en nationell energieffektivitetsplan.

Kraven vid nyproduktion är numera högt ställda i byggnormer och lånevillkor vad gäller isolering och täthet. Men vad som saknas är en helhetssyn och ett ekologiskt tänkande som minimerar energigtången i alla led från byggmaterialtillverkning, byggande, till användning och drift. Ett systemtänkande där man t. ex. nyttiggör och återanvänder solvärme i många former. Där solvärmens till stor del kan stå för uppvärmningen av lokaler. Regeringen bör ta fram förslag till sådan energiminimering.

Vi vill i detta sammanhang åter resa kravet på obligatorisk, kommunal

energirådgivning som stöds av både stat och kommun. Den bör av effektivitetsskäl stå fri från energiproducenter och säljare. Kostnaderna bör delas mellan stat och kommun. Vpk har tidigare, bl. a. i motion 88/89:Bo231, fört fram sådana krav.

Ökad energieffektivitet rymmer stora möjligheter och är tillämpbar på många områden från byte av glödlampor till infrastrukturomdaningar, t. ex. inom transportsektorn.

Kärnkraft, 65 (-65)

Kärnkraften skall avvecklas så snart som möjligt och avvecklingen måste starta omedelbart. Den bör starta med de två Barsebäcksaggregaten som ur lokaliseringsynpunkt är sämst placerade. De skall tas ur drift så snart det är möjligt ur juridisk synpunkt. Det är fullt möjligt att därefter avveckla kärnkraften under 1990-talet så att Sverige kan gå in i det nya seklet befriat från kärnkraften. Bortfallet av kärnkraftens elproduktion kan relativt enkelt kompenseras, huvudsakligen med en kombination av ökad energieffektivitet, biobränsleanvändning och vindkraftverk.

Argumenten från kärnkraftsanshängare att kärnkraften är miljövänlig och behövs för att komma tillrätta med koldioxidutsläppen accepterar vi inte. Rapporter från bl. a. USA visar tvärtom att varje dollar som investeras i effektivisering av elanvändningen ger en minskning av koldioxidutsläppen, som är sju gånger större jämfört med om motsvarande investering görs i ett nytt kärnkraftverk. Detta trots att man då inte räknat med kärnkraftens avfallskostnader.

Problemet med det radioaktiva avfallet har inte kommit närmare sin lösning de senaste åren. Trots att våra främsta forskare inom geologi, fysik osv har tvingats att offra tid på frågan under ett antal år har icke sannolikheterna för riskerna med olika typer av radioaktiv slutförvaring förändrats. Frågan är också absurd. Aldrig tidigare i människans historia har realister trott att man ska kunna planera och styra människors liv i tiotusentals år. Därmed försvinner också kostnaden för kärnkraften i framtidens töcken. Det enda vi kan vara säkra på är att vi övervältrar ansvaret och kärnkraftens pris på våra barn och deras barn.

Den påbörjade deponeringen av kärnkraftsavfallet i Forsmark – SFR – är ingen säker slutförvaring. Vpk kräver omedelbart stopp för den pågående verksamheten och att frågan om hur avfallet skall oskadliggöras omprövas grundligt och förutsättningslöst av en från kärnkraftsindustrin fristående forskargrupp.

IAEA:s safeguard, som skall garantera att kärnenergin för kraftproduktion inte öppnar vägen för kärnvapentillverkning har inte lyckats förhindra spridning av klyvbart material. Sverige måste ta nya initiativ för att IAEA:s roll att främja kärnkraftspridning och förhindra kärnvapenspridning upphör. Sverige bör, i enlighet med beslutet att avveckla kärnkraften av säkerhetsskäl, verka för att kärnkraften avvecklas internationellt. En annan logisk konsekvens av avvecklingsbeslutet är att förbjuda handel med kärnkraftsteknologi. Vpk kräver ett sådant förbud.

Mot. 1989/90
N478

Biobränslen, 60 (+70)

Biobränslen är en energikälla som har liten miljöpåverkan och flera andra positiva effekter. Biobränslen kan användas till elproduktion, uppvärmning och drivmedelsframställning. Många olika grödor är aktuella beroende på vad de specifikt ska användas till. Delar av den mark som ej behövs till livsmedelsproduktion ska användas till energiproduktion.

Biobränslen har stor regional betydelse och skall utvecklas och brukas nära sina produktionsområden. Energiskogar ska även utnyttjas i områden där risk för läckage av näringssalt föreligger, t. ex. runt Laholmsbukten. Biobränsleanläggningen som finns i Linköping visar på framtidsutvecklingen.

Råvaror som är aktuella är framför allt spill från skogsbruk och skogsindustri, energiskog och diverse andra grödor såsom halm, lucern, vass m. m.

Torbrytningens miljöeffekter behöver utredas mer innan storskalig produktion kommer till stånd.

Vid utvecklingen av biobränsleproduktion ska vi samarbeta med Östeuropa där vi i gemensamma projekt kan arbeta för att ställa om Östeuropas energiproduktion till miljövänligare och energieffektivare alternativ, t. ex. modern biobränsleproduktion.

Vpk menar att regeringen ska ge riksdagen förslag till en målmedveten plan för ökad användning av biobränslen.

Vind, 0 (+30)

Vindkraften har två stora fördelar, den är förnyelsebar och har ringa effekt på miljön. Dess nackdel är att den har en viss inverkan på landskapsbilden.

Medelstora anläggningar, typ de danska, tycks vara de lönsammaste. Hos oss bör de placeras utanför de södra kusterna. På land kan man tänka sig placeringar, runt vägar och i kraftledningsgator. Småskaliga vindkraftverk på max 500 kW installerad effekt ska befrias från produktionskatt.

Vpk instämmer helt i den statliga vindkraftutredningens förslag och kräver en utvecklingsplan för vindkraften med målet att vindkraften ska ge 30 TWh år 2010. Regeringen bör komma med förslag om lokalisering av vindkraftverk till västkusten.

Vågenergi, 0 (+20)

Vågenergi är liksom vindkraften förnyelsebar och har liten inverkan på miljön. Anläggningarna är havsbaserade, bottenförankrade och flytande. De anläggs där djupet är 30–150 m. Vågenergi kan ge minst 5 TWh utanför Sverige och 25 TWh utanför Norge. Vpk menar att Sverige och Norge bör inleda ett samarbetsprojekt om vågenergi med nämnda produktionsmål. Vi kan se möjligheten av kombinerade havsanläggningar där vind-, våg-, solenergi och akvaprodukter (fisk, skaldjur, osv.) produceras, ty det är samma geografiska områden som är intressanta för de olika produkterna.

Riksdagen bör begära en utvecklingsplan för vågenergin. Vidare bör riksdagen kräva att regeringen tar initiativ till ett samarbetsprojekt med Norge om utveckling av vågenergi.

Kolets nackdelar är höga koldioxidutsläpp per avgiven energimängd och höga utsläppsmängder av miljöfarliga ämnen vid förbränningen, t. ex. av tungmetaller. Kolet ingår som både kemikalie och bränsle inom industrin. Som bränsle bör kolet ersättas så långt som möjligt. Större anläggningar som enbart är för energiproduktion, t. ex. Värtaverket i Stockholm, bör konverteras till gas så snart naturgasen är tillgänglig.

Vpk anser att regeringen snarast bör framlägga ett förslag till konvertering av kolkraftverken.

Vattenkraft, 65 (+5)

Inga nya, stora utbyggnader av vattenkraften tillåts. Ny teknik kommer att ge litet högre effekt i befintliga anläggningar. Några små, få utbyggnader – "minikraftverk" – som ej krockar med miljöintressen kan tillåtas.

Solenergi, 0 (+15)

Solenergi i olika former har utvecklats mycket men det finns fortfarande kvar en stor utvecklingspotential, bl. a. på lagringssidan. Solenergin ger inga utsläpp, men kräver dock stora ytor. Möjligheten att utnyttja solenergin skall beaktas vid om- och nybyggnation av alla typer av lokaler.

Riksdagen bör av regeringen kräva en utvecklingsplan för solenergi med målet att solenergin ska ge minst 10 TWh år 2010.

Kraftvärme, värmepumpar, minskat spill m. m. 10 (+30)

Utveckling av kraftvärme är tyvärr ett exempel på hur regeringens brist på konsekvent energipolitik hindrat utvecklingen. Om kommuner och andra intressenter får positiva och entydiga besked kommer kraftvärmeverk att kunna bidra med en icke oansenlig del till landets energibalans.

I kraftvärmeverk produceras både el och värme med en hög verkningsgrad. I kombination med fjärrvärme blir det högeffektiva energisystem.

Värmepumpstekniken har utvecklats oerhört positivt och ger redan idag väsentliga energimängder från många olika källor. Det pågår fortfarande en omfattande utbyggnad och utveckling av värmepumpstekniken, men det är svårt att uppskatta hur mycket energi den kommer att ge i framtiden. I denna del av energiplanen räknar vi också in "nya" energiteknikers bidrag, tex vätgasteknik och geotermisk energi.

Vätgastekniken bör ägnas särskild uppmärksamhet. Det är viktigt att Sverige här upprätthåller en kompetens och beredskap för att snabbt kunna tillgodogöra sig utvecklingen inom vätgastekniken.

Vpk kräver att regeringen redovisar utvecklingsplaner för samtliga nämnda tekniker.

Bensin och diesel, 110 (-105)

Förbränning av bensin och diesel ger de relativt sätt största mängderna av föroreningar. Bensin och diesel bör snarast ersättas med andra drivmedel.

Vpk föreslår att Sverige följer de amerikanska planerna för trafiken i Kalifornien, dvs. en successiv ersättning av de fossila bränslena med miljövänligare alternativ, t. ex. biobränslen. Målsättningen är att användningen av dessa fossila bränslen ska ha upphört till år 2007. Riksdagen bör av regeringen kräva en avvecklingsplan för användningen av bensin och diesel.

Olja, 100 (-80)

Användningen av olja som energikälla bör avslutas så snart som möjligt, framför allt pga. hög negativ påverkan på miljön per avgiven energimängd. Oljeanvändningen ger också extremt miljöfarliga transporter och produktionsmetoder. Transportriskerna ökar också för varje år som går pga. att tankerflottan blir allt äldre och sämre underhållen.

På samma sätt som för bensin och diesel bör regeringen redovisa en avvecklingsplan för oljeanvändningen.

Gas, 0 (+40)

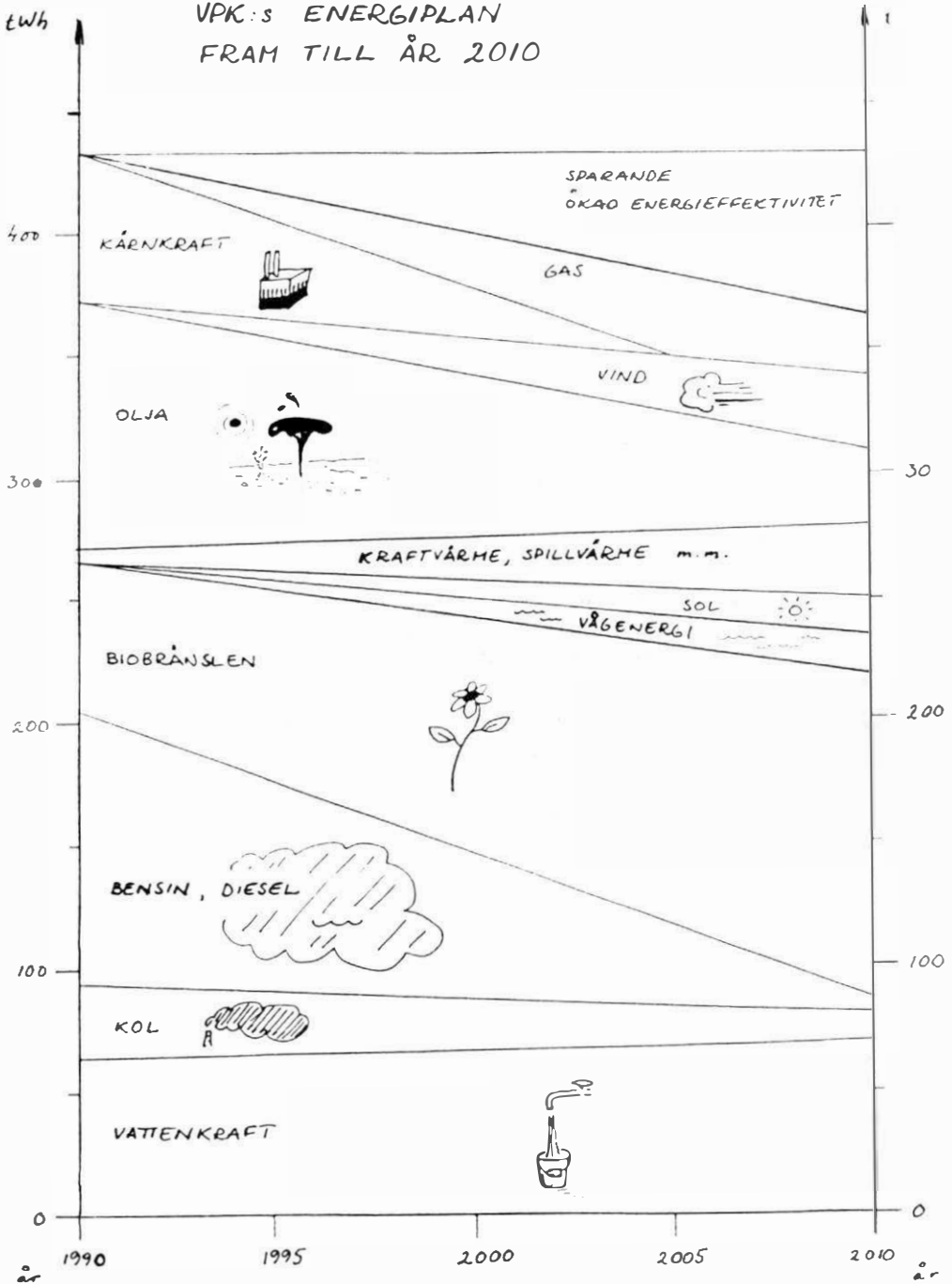
Naturgas är bästa fossila bränslet ur miljösynpunkt. I brist på bättre alternativ kan naturgas användas som reservenergi. Naturgasen är det fossila bränsle som ger lägst koldioxidutsläpp per avgiven mängd energi. Det finns dock nackdelar som måste beaktas, bl.a. utsläpp av oönskade mängder av andra s. k. växthusgaser bl. a. metan och lustgas. Det finns beprövad teknik för naturgas och den har hög energieffektivitet.

Gasen får inte tränga ut andra, miljövänligare energislag. Den skall användas i framför allt kraftvärmeverk i regioner där övriga energislag inte är ekonomiska och praktiska.

Vid anläggning av gasnätet är det viktigt att beakta senare konvertering till biogas. Bl a därför är det viktigt att samhället (staten) kontrollerar Svedegas.

Vpk föreslår en försiktig introduktion av naturgas när inga bättre alternativ finns.

VPK:s ENERGIPLAN FRAM TILL ÅR 2010

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en nationell energieffektivitetsplan,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag om energiminimering i bebyggelse,

[att riksdagen beslutar om en sådan ändring i plan- och bygglagen att energirådgivning blir en obligatorisk serviceuppgift för de kommunala hyggnadsnämnderna,¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att staten skall bidra till 50 % av kommunernas kostnad för energirådgivning,¹⁾

3. att riksdagen hos regeringen begär en avvecklingsplan för kärnkraften i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen beslutar att Barsebäcksverket skall vara det första kärnkraftverket som tas ur drift, så snart det är juridiskt möjligt,

5. att riksdagen beslutar om ett omedelbart stopp av deponeringen av kärnkraftsavfall i Forsmark,

6. att riksdagen hos regeringen begär en opartisk utredning med uppdrag att lösa frågan om kärnkraftens avfall,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IAEA:s dubbla roll,²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationell avveckling av kärnkraften,²⁾

7. att riksdagen beslutar om förbud av handel med kärnkraftsteknologi och radioaktivt bränsle,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag så att produktionen och konsumtionen av biobränslen gynnas,

[att riksdagen beslutar att småskaliga vindkraftverk på en installerad effekt på maximalt 500 kW skall vara skattebefriade,³⁾

9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om vindkraftslokalisering på västkusten,

10. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en plan för vindkraftens utveckling som garanterar en utbyggnad till 30–40 TWh år 2010,

11. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en plan för utbyggnad av vågenergi som garanterar en utbyggnad till minst 5 TWh år 2010,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag om samarbete med Norge om vågenergi med mål att importera minst 10 TWh vågenergi från Norge år 2010,

13. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en konverteringsplan för kolkraftverken,

14. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en kraftig utveckling av solenergin så att den ger minst 10 TWh år 2010,

15. att riksdagen hos regeringen begär en tidsplan för avveckling av bensen, diesel och olja som bränsle,

16. att riksdagen hos regeringen begär förslag så att naturgas introduceras i enlighet med vad som i motionen anförts.

Mot. 1989/90
N478

Stockholm den 24 januari 1990

Lars Werner (vpk)

Bertih Eriksson (vpk)

Bo Hammar (vpk)

Ylva Johansson (vpk)

Rolf L Nilson (vpk)

Lars-Ove Hagberg (vpk)

Margó Ingvardsson (vpk)

Bertil Måbrink (vpk)

¹ 1989/90:Bo246

² 1989/90:U427

³ 1989/90:Sk693